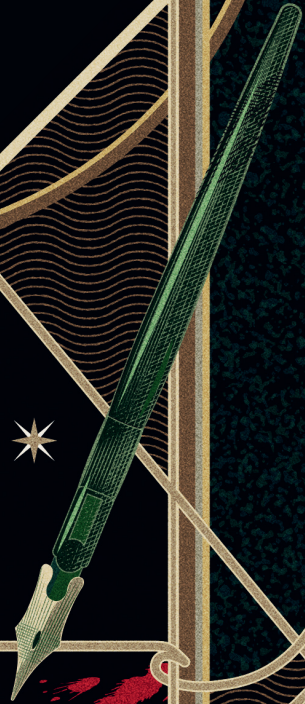

MINERVA

AGATHA
CHRISTIEN
MURHAT
RIKOSTUTKIJAN
SILMIN

CARLA VALENTINE

Agatha Christien murhat
rikostutkijan silmin

CARLA VALENTINE

AGATHA
CHRISTIEN
MURHAT

RIKOSTUTKIJAN
SILMIN

Englannin kielestä suomentanut

Juuso Arvassalo

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

Englanninkielinen alkuperäisteos:

Carla Valentine: *Murder isn't easy, The Forensics of Agatha Christie*

First published in Great Britain in 2021 by Sphere, an imprint of Little, Brown Book Group

© Carla Valentine, 2021

All rights reserved.

Suomenkielinen laitos:

© Minerva Kustannus, 2022

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

www.minervakustannus.fi

Suomennos: Juuso Arvassalo

Ulkoasu ja taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-538-3

Painettu EU:ssa, 2022

*Veljelleni Ryanille,
jota rakastan koko sydämeistäni*

SISÄLLYS

Johdanto: Rikospaikalla	1
1 Sormenjäljet	15
2 Jälkitodisteet	55
3 Forensinen ballistiikka (tuliaseet)	91
4 Asiakirjat ja käsiala	129
5 Painaumat, lyömäaseet ja haavat	169
6 Veri- ja DNA-analyysi	203
7 Ruumiinavaus	237
8 Oikeuslääketieteellinen toksikologia	273
Yhteenveto: Nollapiste	311
Liite 1: Murhatapataulukko.....	317
Liite 2: Kartat ja pohjapiirroksset.....	321
Viitteet	323
Agatha Christie -lainaukset	329
Agatha Christien teokset.....	333
Kuvalähteet.....	337
Kiitokset.....	339

JOHDANTO

RIKOSPAIKALLA

”Se on todella helppoa”, sanoi tohtori Thomas.

”Mikä on helppoa?”

”Murhaaminen ilman kiinni joutumista.” Hän hymyili jälleen – valloittavaa, poikamaista hymyä.

– Neiti Pinkertonin salaisuus

Kun työskentelin ruumishuoneella patologian teknikkona, minulta kysyttiin usein: ”Miten ihmeessä päädyit töihin kuolleiden pariin?” Vastasin, että olin halunnut päästä lapsesta asti sellaiseen työhön, mutta vastaus harvoin tyydytti kysyjää. Syy kiinnostukseeni oli kuitenkin yksinkertainen: Agatha Christien kirjat saivat minut rakastumaan oikeuslääketieteeseen. Aloin lainata niitä koptipaikkani kirjastosta jo kahdeksanvuotiaana. Minusta tuntui, että vuoden 1954 näytelmässään *Seitti* Agatha kuvaili minua täsmällisesti 12-vuotiaan Pippa-tytön hahmossa. Kun Clarissa Hailsham-Brownin vieras Jeremy Warrender kysyy Clarissan tytärpuolelta Pippalta, mikä on tämän suosikkiaine koulussa, Pippa vastaa innokkaasti ja miettimättä: ”Biologia. – – Se on taivaallista. Eilen dissektoimme sammakon koiven.” Biologian yhdistämistä rikostutkintaan voi löyhästi ottaen pitää oikeuspatologiana, ja olin siitä lumoutunut ja yllättävän hyvin perillä jo lapsena.

Agatha ei tietenkään puhunut ”oikeuslääketieteestä”, koska se on melko uusi ilmaisu. Jokainen hänen tarinoistaan kuitenkin luo monimutkaisen kudelman ihmismielestä ja havainnointikyvyistä yhdistettynä aikakauden uusimpiin tieteellisiin metodeihin. Tuo pieniin rikostekniisiin yksityiskohtiin kohdistettu huomio kiehtoi minua. Agathan laajaan repertuaariin kuuluvat maininnat sormenjäljistä ja asiakirjatutkimuksesta, veriroiskeanalyysi, jälkitodisteet sekä tuliaseet. Erilaiset myrkyt liitetään ehkä yleisimmin Agathan tarinoihin – hänhän oli työskennellyt apteekissa molempien maailmansotien aikana ja liitti työssään saamaansa tietoutta menestyksekkäästi kirjoihinsa. Jokainen Christie-dekkaritarina sisältää myös yhden tai useamman ruumiin. Biologiasta ja patologiasta kiinnostuneelle lapselle nuo tarinat ruumiineen tarjosivat täydellisiä arvoituksia ratkaistavaksi.

Agathan oman elämän henkilöahmogalleria on yhtä kiinnostava kuin hänen teostensakin. Hän syntyi Agatha Millerinä Devonissa Isossa-Britanniassa vuonna 1890, ja hänestä tuli aikanaan maailman kaupallisesti menestynein kirjailija. Hänen edellään ovat vain Shakespeare ja Raamattu. Vuonna 1952 hän kirjoitti näytelmän *Hiirenloukku*, jota ehdittiin esittää yhtäjaksoisesti 67 vuoden ajan (vain vuonna 2020 puhjennut koronapandemia onnistui katkaistamaan esitykset), ja vuonna 1971 hänelle annettiin arvonimi Dame of the British Empire. Ennen häikäisevää kirjallista menestystään Agatha kuitenkin teki koko muun väestön tavoin osansa ensimmäisessä maailmansodassa (ja myöhemmin myös toisessa) työskentelemällä ensin sairaanhoitajana ja sitten farmaseuttina – tehtävissä, joista oli runsaasti hyötyä hänen myöhempää ammatillista kehitystään ajatellen. Hänen Archie Christien kanssa solmimansa

avioliitto loppui surullisesti, mikä johti Agathan katoamiseen vuonna 1926. Aihe nousi kansainvälisiin otsikoihin, ja yksitoista päivää myöhemmin Agatha löytyi hotellista Harrogatesta ilmeisesti muistinsa menettäneenä. Tapauksessa on edelleen paljon salaperäisyyttä, eikä Agatha mainitse sitä lainkaan omaelämäkerrassaan. Neljä vuotta myöhemmin hän meni naimisiin elämänsä rakkautensa, Max Mallowanin, kanssa. Avioliitto oli onnellinen, ja he pysyivät yhdessä Agathan kuolemaan vuonna 1976 asti. Max oli arkeologi, ja Agathakin innostui kaivauksista ja imi niistä rutkasti tietoa ja vaikutteita, joita hän hyödynsi myöhemmin kirjoissaan. Max kannusti vaimoaan käymään piirustustunneilla, jotta tämä voisi auttaa erilaisten löytöesineiden tallentamisessa. Agathasta tuli elimellinen osa kaivausryhmää, ja hän puhdisti ja luonnosteli runsaasti erilaisia esineitä jälkipolvia varten.

Vaikka Agatha tunnetaankin parhaiten etsivähahmojen Hercule Poirot'n ja neiti Marplen luojana, hän ei kehitellyt ainoastaan rikostarinoita: hän kirjoitti melkein 20 vuotta salaisuutena säilyneellä salanimellä Mary Westmacott kuusi romanttista romaania, useita tietokirjoja – muun muassa omaelämäkerran, joka julkaistiin hänen kuolemansa jälkeen vuonna 1976 – sekä lukuisia novelleja ja näytelmiä.

Silti on päivänselvää, että kaikista käsittelemistään teemoista Christie tunsi rikokset parhaiten. Hän kirjoitti 45 vuotta kestäneen uransa aikana 60 täyspitkää murhamysteeriä sekä vaikuttavan määrän etsivänovelleja. Christie sai Mystery Writers of America -järjestön ensimmäisen Grand Master -palkinnon, ja hän oli yksi Detection Clubin perustajajäsenistä vuonna 1930. Kerhon jäsenten oli sitouduttava etsivätarinoihin asetettuihin sääntöihin ja vannottava uskollisuusvala käsi Ericiksi kutsutun ihmispääkalon päällä hiukan leikkimielisessä seremoniassa.

Olen erittäin kiinnostunut rikosteknisen tutkimuksen historiasta sekä innokas murhamysteerien lukija. Agatha Christien kirjat ovat niiden täydellinen yhdistelmä. Hän kuvaa tarkasti viranomaistoimienpiteitä, ja hänen teoksissaan on esillä kattavasti hänen elinaikanaan tapahtunut kriminologian ja oikeuslääketieteen kehitys.

Termi ”oikeuslääketieteellinen” on jäämässä taka-alalle, kun tilaa valtaa nykyaikaisempi ilmaisu ”forensinen”, mutta niiden merkitys on pitkälti sama. Termi ”oikeuslääketieteellinen” pitää sananmukaisesti sisällään sekä oikeustieteelliset ja lääketieteelliset lähestymistavat rikoksiin. ”Forensinen” viittaa tieteellisten menetelmien soveltamiseen rikostutkinnassa. Sana *forensic* on johdettu latinan sanasta *forensis* (’foorumissa tapahtuva’, ’foorumiin liittyvä’), ja lakiinhan se liittyy: antiikin Roomassa rikoksesta syytetyn oli esitettävä syyttömyytensä julkisesti Forum Romanumissa, aivan kuten nykyään oikeussalissa. Sanan merkitys on kuitenkin väljentynyt, ja nykyisin sillä tarkoitetaan mitä tahansa ”tarkkaa tutkimusta” tai ”syvällistä analyysia”.

Englanninkielisessä maailmassa termi *medicolegal* oli suositeltu ilmaisu ennen kuin ”forensinen tiede” alkoi tulla tunnetuksi etenkin populaarikulttuurissa. Opiskelin forensista tiedettä yliopistossa silloin, kun koko oppiaine oli vasta aluillaan, ja siirryin sitten avustamaan patologeja ruumiinavauksissa kymmeneksi vuodeksi. Myöhemmin aloitin työt restauroijana museossa, jossa säilytetään historiallisesti merkittäviä ruumiinosia. Tuossa tehtävässä vaaditaan yhtä tarkkaa ja huolellista otetta kuin ruumiinavauksissa. Uskon, että nämä kokemukset antavat minulle ainutlaatuisen perspektiivin sekä forensisen tieteen historiallisiin että nykyaikaisiin käytäntöihin.

Tällä hetkellä konservoin yli 5 000 anatomista näytettä Bartsin patologisessa museossa Lontoossa. Näytteiden alaryhmä, jonka nimi on Oikeuslääketieteellinen kokoelma, sisältää esimerkiksi myrkytyksiin, ampumahaavoihin ja oikeusstuinten päätöksestä hirttämisellä kuolleiden uhrien kudoksiin kohdistuneita vammoja. Niistä varhaisin on vuodelta 1831. Vuoden 1966 jälkeen kerättyjen näytteiden kokoelmaa kuitenkin kutsutaan omalla nimellään, Forensisen lääketieteen kokoelma, ja se havainnollistaa nykyaikaan siirtymistä ja tiettyä käännekohtaa oikeuslääketieteessä.

On vaikeaa sanoa, milloin yksi ilmaus alkoi hiipua kielenkäytöstä ja toinen tulla suosituimmaksi, ja päällekkäisyyttä esiintyy varmasti. Kriminalistiikan tai forensisen tieteen aikajana alkaa kuitenkin jo 1200-luvulta.

Yksi nykyaikaisen forensisen tieteen tunnetuimmista henkilöistä on ranskalainen kriminalisti, tohtori Edmond Locard (1877–1966), joka perusti ensimmäisen poliisilaboratorion Lyoniin vuonna 1910 – ei kauan ennen kuin Agatha aloitti menestyksekkään kirjailijanuransa. Tässä kohtaa on syytä tehdä ero termien ”kriminalisti” ja ”kriminologi” välille, koska molemmat esiintyvät Christien teoksissa. Kriminalisti tarkoittaa nykykielellä rikosteknistä tutkijaa, kun taas kriminologi tutkii rikosten ja rikollisten psykologisia ja sosiologisia piirteitä, ja sitä voisi kutsua oikeuslääketieteelliseksi psykologiksi tai vain oikeuspsykologiksi. (Agathan teoksissa esimerkiksi Hercule Poirot toimii tilanteesta riippuen kummallakin tavalla.) Kuten Agathakin, Locard oli luke-
nut lapsena innokkaasti Arthur Conan Doyleen Sherlock Holmes-tarinoita, ja myöhemmin hän kirjoitti teoksen *Detectives in Novels and Detectives in the Laboratory*. Locard kehitti nykyisin tunnetun periaatteen ja lähes koko rikosteknisen tutkimuksen lähtökoh-
tana toimivan teesin: ”Jokaisesta kontaktista jää jälki.” Locardin periaatteeksi kutsuttu lausahdus pitää sisällään sen ajatuksen, että

rikollinen jättää väistämättä itsestään jotain rikospaikalle, oli se sitten sormen- tai kengänjälki, haju, hius tai kuitu. Samaan tapaan hän poistuu mukanaan jotain rikospaikalta, ja molempia näistä näytteistä voidaan pitää todistusaineistona. Christie tunsi tämän periaatteen hyvin, osasi hän yhdistää sen Locardiin tai ei. Jokaisessa teoksessaan hän pani todistusaineiston yhdistämään loogisesti tappajat uhreihin ja rikospaikkoihin.

Voi olla, että heti ensimmäisen teoksensa, *Stylesin tapauksen* (1920), rohkaisemana Agatha tarttui tuohon aiemmin mainittuun Locardin tietokirjaan, kun se julkaistiin vuonna 1922. Se näytti olevan kuin kirjoitettu häntä varten! Hän saattoi perehtyä siihen jopa alkuperäisellä ranskan kielellä, sillä Charles Osbornen mukaan hän luki ranskaa, mutta ei puhunut sitä kovin hyvin.¹ On huomionarvoista, että Agatha käytti sanaa *trace* (suomeksi 'jälki', 'jäännös' tai 'hyvin pieni määrä') heti Ranskaan sijoittuvassa teoksessaan *Golfkentän murha* vuonna 1923 ja monissa myöhemmin julkaistuissa tarinoissaan, mutta ei sitä ennen. Kirjassa Poirot yrittää lomailulla, mutta kuten nimi lupaa, golfkentällä tapahtuu epäilyttävä kuolema. Tapausta tutkimaan määrätty paikallinen etsivä Giraud julistaa aivan Locardin periaatetta mukaillen, että rikolliset luulivat olevansa ovelia, mutta rikospaikalle jää ainakin jotakin, kuinka pientä tahansa, ja hän aikoo löytää sen.

Viimeistään vuonna 1931, kun Locardilta julkaistiin *Treaty of Forensic Science*, rikosteknisen tutkinnan moderni aika oli alkanut. Elettiin vielä Christien uran alkua ja etsivätarinoiden kulta-aikaa.

Agatha Christien asema rikoskirjailijana oikeuslääketieteellisten huikkeiden edistysaskelten aikakautena on kadehdittava. Lisäksi hänen hämmästyttävän yksityiskohtiin paneutumisensa ansiosta

koko aluillaan olevan rikosteknisen tutkimuksen historiaa voi tarkastella hänen teostensa kautta. Sanotaan, että Agatha ei käyttänyt oikeita ihmisiä esikuvina hahmoilleen, koska he eivät näyttäytyisi oikein hänen mielessään. Hän halusi keksiä hahmot päästään, koska siten hänellä olisi niihin täydellinen valta. Hahmot olivat kuin hänen sätkynukkejaan. Jos ne olisivat olleet todellisia ihmisiä, Agathalla olisi ollut jokin käsitys heidän luonteenpiirteistään ja ajatusmalleistaan, ja se olisi saattanut estää häntä laittamasta hahmoja toimimaan kuten hän halusi. Agatha kertoo omaelämäkerrassaan päättäneensä, ettei hän muovaisi hahmoja oikeiden ihmisten perusteella vaan loisi omansa.² Kyllä hän tietenkin sai vaikutteita todellisista tapahtumista ja keskusteluissa esille tulleista tarinoista. Mike Holgate kirjoittaa kirjassaan *Stranger than Fiction: Agatha Christie's True Crime Inspirations*: ”Hänen vilkas mielikuvituksensa sai uusia kierroksia sanomalehtien rikosraporteista. Lähes päivittäin julkaistut, seikkaperäisesti kirjoitetut artikkelit ahdistavista murhista, ilkeistä ryöstöistä ja pahoinpitelyistä tarjosivat aineksia juonikuvioihin.”³ Se tosiaan näkyy hänen kirjoissaan. *Aikataulukon arvoituksessa* viitataan useaan kertaan Viiltäjä-Jackin tapaukseen vuodelta 1888, ja vuonna 1963 tapahtunut ”Suuri junaryöstö” antoi Agathalle ideoita vain kaksi vuotta myöhemmin julkaistuu *Bertramin hotellissa* -romaniin. Hän myös mainitsee lukuisia tosielämän tapauksia ja tekijöitä läpi tuotantonsa, kuten Edith Thompsonin, tohtori Crippenin, ”morsiamet kylpyammeessa”, Lizzie Bordenin sekä monia muita vähemmän tunnettuja rikoksia, kuten Brightonin takakonttimurhat ja Hayn myrkyttäjän. Mutta jos taide jäljittelee elämää, niin sama pätee ikävä kyllä myös toisinpäin: *Aikataulukon arvoitus* -teoksen esittelemää tapausta jäljitteleviä aakkosmurhia alkoi esiintyä 1970-luvulta eteenpäin. Tunnettu on esimerkiksi Rochesterissa, New Yorkissa tapahtunut rikossarja, jossa kolme esiteini-ikäistä

tyttöä raiskattiin ja kuristettiin vuosien 1971 ja 1973 välillä. Kunkin tytön etu- ja sukunimi alkoi samalla kirjaimella, ja heidän ruumiinsa löydettiin vastaavalla kirjaimella alkavasta kaupunginosasta. Christien *Aikataulukon arvoituksessa* Alice Asher murhataan Andoverissa, Betty Barnard löydetään Bexhillistä ja Carmichael Clarken elämä päättyy Churstonissa. Rochesterin tosielämän tapauksessa uhrit olivat Carmen Colon Churchvillestä, Michelle Maenza Macedonista ja Wanda Walkowicz Websteristä.

Länsirannikolla Kaliforniassa tapahtui samantyyppisiä murhia, ensin vuosina 1977 ja 1978 ja myöhemmin vuosina 1993 ja 1994. Uhrit olivat vanhempia naisia, jotka olivat ilmeisesti prostituoituja. Yksi heistä oli hämmästyttävää kyllä samanniminen kuin yksi New Yorkin uhreista, Carmen Colon, ja muut olivat nimeltään Pamela Parsons, Roxene Roggasch ja Tracy Tofoya.

Vuonna 2011 mies nimeltä Joseph Naso pidätettiin noista Kaliforniassa tapahtuneista rikoksista. Hän oli valokuvaaja ja kotoisin New Yorkista, ja hän oli matkustellut rannikolta toiselle vuosikymmenten ajan. Naso sai kuolemantuomion länsirannikon murhista vuonna 2013. Dna-todisteetkaan eivät pystyneet osoittamaan hänen osallisuuttaan Rochesterin murhiin, joten tapaus on edelleen selvittämättä.

Vuosina 1994 ja 1995 Etelä-Afrikassa Moses Sithole -niminen mies tuomittiin niin kutsutuista ABC-murhista. Sithole oli tapannut lyhyessä ajassa yhteensä 38 ihmistä Atteridgevillessä, Boksburgissa ja Clevelandissa.

Sellaisesta ei tietenkään ole mitään todisteita, että Agathan tarinat olisivat toimineet innoittajina näille murhaajille. Yksikään tekijöistä ei ole koskaan sanonut saaneensa vaikutteita Christien kirjoista. Tosielämän rikokset voivat kuitenkin olla kummallisempia kuin rikosfiktio, ja jos joku pitää Christien tarinoita epärealistisina ja kaukaa haettuina, hän ei taida tietää tosielämän rikostarinoista

mitään. Kuten Poirot huomauttaa Katherine Greylle *Sinisessä junassa*, fiktio perustuu todellisuuteen.

Valitettavasti jotkut rikolliset kuitenkin ovat nimenneet Christien teoksia inspiraationlähteekseen.

Vuonna 2009 Qazvinissa Iranissa 32-vuotiaasta Mahin Qadirista tuli maan ensimmäinen naispuolinen sarjamurhaaja. Hän väitti saaneensa innoituksensa lukemistaan Agatha Christien kirjoista sen jälkeen, kun ne oli julkaistu farsiksi. Qadiri murhasi viisi vanhaa naista huumaamalla ja kuristamalla heidät. Sitten hän varasti heidän rahansa ja korunsa. Robert Taitin kirjoittaman artikkelin mukaan⁴ Qahiri kertoi tunnustuksessaan ottaneensa tiettyjä toimintakaavoja Agatha Christien kirjoista ja yrittäneensä olla jättämättä mitään jälkiä itsestään.

Agathaa ei tietenkään voi syyttää noista rikoksista, eikä hän koskaan kirjoittanut kenestäkään, joka olisi toiminut juuri Qahirin tavalla. Jos ihmisellä on murhanhimoisia ajatuksia, hän kyllä löytää itselleen sopivan tavan toimia, sai hän inspiraationsa mistä tahansa. Christie viittaa itsekkin tähän teoksessaan *Värjossa auringon alla* lainatessaan Raamatun Saarnaajan kirjaa: ”Se on onnettomuus kaikessa, mitä tapahtuu auringon alla, että kaikilla on sama kohtalo, ja myös se, että ihmislasten sydän on täynnä paha ja että mielettömyys on heillä sydämessä heidän elinaikansa.” Tarkan rikosteknisen tutkimuksen avulla voimme onneksi tutkia ja suitsia pahuutta.

Agathan teoksia lukiessani minut lyö aina ällikällä niiden hämmästyttävän tarkka rikostekninen kuvaus. Sir Richard Attenborough näytteli sekä *Hiirenloukku*-näytelmän alkuperäiskoonpanossa vuonna 1952 että *Kymmenen pientä neekeripoikaa*-elokuvaversiossa vuodelta 1974, ja hän on sanonut, että Christie

oli suoranainen tiukkapipo sen suhteen, että kaikki tehdään oikein.⁵ Attenborough tunsi Christien neljänkymmenen vuoden ajan ja ilmeisesti melko hyvin, joten tätä havaintoa voidaan pitää luotettavana ja arvokkaana. Agatha myönsi, ettei myrkkyyä lukuun ottamatta tiennyt kovin paljon niistä murhatavoista, joita hän hyödynsi tarinoissaan, mutta hän teki riittävästi taustatutkimusta luodakseen uskottavia ja autenttisia kuvauksia kerta toisensa jälkeen. Aviomiemensä Maxin mukaan Agatha meni todella äärimmäisyyksiin saadakseen tieteelliset tiedot oikein. Hän pyysi konsultaatiota poliisin toiminnasta, lakiasioista sekä oikeussalimenettelyistä. Kenties se osoittaa jonkinlaista kritiikin pelkoa. Christien myöhäisempää tuotantoa edustavassa teoksessa *Rouva McGinty on kuollut* Christien itsensä mukaan mallinnettu henkilö-hahmo Ariadne Oliver miettii, että joskus ihmiset tuntuvat lukevan kirjoja vain siksi, että he toivovat löytävänsä sieltä virheitä. Cathy Cook sanoo kirjassaan *The Agatha Christie Miscellany*: ”Hän sai kerran suurta tyydytystä siitä, kun eräs asianajaja kirjoitti hänelle valitellen hänen tietämättömyyttään perintöasioissa. Agatha sai kirjoittaa asianajajalle takaisin ja osoittaa, että lakia oli muutettu, että asianajaja oli väärässä ja hän oli oikeassa!”

Agatha saattoi töissään osoittaa olevansa tietoinen siitä, että hänen romaaninsa – ja etsivätarinat yleensä – saattoivat vaikuttaa maallikon tietouteen rikosasioista ja avata tämän monimutkaisen tieteenalan saloja suurelle yleisölle. Hänen kuvailemiensa rikosten yksityiskohdat antoivat lukijoille esimerkkejä siitä, mikä oli ollut aiemmin vain poliisien piirissä tunnettua erikoistietoa.

Christien suomentamattomassa novellissa *The Idol House of Astarte* tohtori Pender katuu sitä, että hän siirsi ystävänsä kanssa ruumiin turvaan läheiseen taloon. Hän toteaa anteeksipyytävästi, että nykyään sitä luulisi tietävän paremmin juuri dekkaritarinoiden yleisyyden vuoksi. ”Jokainen katupoikakin tietää, että ruumis

on jätettävä siihen, mistä se on löytynyt”, hän sanoo. Juuri ne tulevat mieleen, kun ajattelemme Christie-tarinoita: ruumiit. Kuvittelemme naisen kalpeat, kylmät sormet käpristyneinä kämmenselkällä itämaista mattoa vasten kirjaston lattialla, tyhjä samppanjalasi hänen vieressään, sinertävät huulet ja kiinni painuneet silmät. Tai sitten kuvittelemme miehen lyyhistyneenä mahonkisen kirjoituspöydän päälle, hänen alleen leviää punainen lammikko ja hänen selästään työntyvä hopeinen kahva heijastelee takassa loimuaavaa tulta. Nämä kuvaelmat ovat pulmatehtäviä, jotka lukijan on ratkaistava etsivän käyttämällä metodeilla rikospaikalta löytyvien vihjeiden avulla.

Agathan itse sanotaan kammoksuneen väkivaltaa⁶, eikä hän pitänyt sellaisista etsivätarinoista, joissa mässäiltiin julmuudella ja raakuudella. Kenties siksi hän ei kirjoittanut pahoinpitelyjen ja murhien fyysisistä vaikutuksista erityisen tarkasti. Agatha on sanonut, ettei hän uskoisi voivansa edes katsoa todella hirvittävää, luonnottomaan asentoon vääntynyttä ruumista⁷, ja kirjoissaan hän ryhtyi harvoin kuvailemaan ruumiita kovin yksityiskohtaisesti. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei hän olisi pystynyt kirjoittamaan niistä tai että hän ei koskaan kirjoittanut niistä. Omaelämäkerrassaan hän kertoo suorasukaisesti niistä kauheuksista, joita hän näki toimiessaan vapaaehtoisena sairaanhoitajana ensimmäisessä maailmansodassa. Kerran Agatha auttoi uutta hoitajaa hävittämään erään sotilaan amputoidun jalan ja siivoamaan toimenpiteen jättämän verisotkun.⁸ Laura Thompson sai Christie-elämäkertansa varten kirjailijan päiväkirjoista lisätietoa tästä tapauksesta. Agatha oli kuulemma laittanut irtojalan uuniin ja alkanut rauhallisesti siivota paikkoja nuoren hoitajanaisen kanssa.

Agathan tietoinen pidättäytyminen veristen yksityiskohtien kirjoittamisesta toimii hänen edukseen: kun hän kuvailee vain keskeisimmät piirteet uhrin vammoista, lukija täyttää tyhjät kohdat mielikuvituksellaan – mikä saattaa olla juuri kaikkein pahinta. Romaanissa *Hautajaisten jälkeen* eräs henkilöahmoista murhataan kirveellä niin raa’asti, että uhrin tunnistaminen kasvoista on mahdotonta. Teoksessa *Ruumis kirjastossa* nuoren naisen ruumis poltetaan murhan jälkeen. *Mabellen kaksissa kasvoissa* kuvaillaan paitsi verityötä myös ruumiin maatumisen vaikutuksia. Tyhjentäviin yksityiskohtiin Christie ei koskaan mene, koska hänen ei tarvitse – me voimme itse kuvitella, miltä nuo karneiden rikosten uhrit näyttävät. Ja oma mielikuvituksemme aiheuttaa kaikkein pahimmat painajaiset.

Agathan kirjoittamat tutkimukset alkavat usein todistajien tarinoilla, ja toisinaan etsivät ratkaisevat murhan, vaikka ruumis puuttuukin. Joskus tutkija joutuu selvittämään tapausta, josta on jo päiviä, kuukausia tai jopa vuosia, jolloin hän joutuu todellisen ”nojatuolietsivän” tavoin tekemään päätelmiään täysin ilman mahdollisuutta tutkia ruumista. Useimmiten etsivät kuitenkin pääsevät tutkimaan ruumista rikospaikalla. *Jeopardy!*-tv-ohjelman mukaan Christie käytti ensimmäisenä termiä *scene of the crime*, rikospaikka. Se tapahtui vuonna 1923 julkaistussa *Golfkentän murhassa*, hänen kolmannessa romaanissaan, jossa se on jopa yhden luvun nimi. Kenties vielä vaikuttavampaa on se, että hän tuntui ennustavan tulevaisuuden tarpeen rikospaikkatutkijan pakille tai laukulle, joka on nykyisin käytössä sekä tosielämässä että fiktiossa. Tätä kunniaa ei voi antaa kuitenkaan Agathalle. Rikostutkinnan kulta-ajan patologi Sir Bernard Spilsbury – jonka tapaamme vielä monesti tämän kirjan aikana – huomasi, etteivät kaikkein verisimpiäkään murhapaikkoja tutkivat poliisit ymmärtäneet käyttää tavallisimpiakaan suojavälineitä. He käsittelivät ihmisruumiiden

osia ja näytteitä paljain käsin ja pyyhkivät paikalta löytynyttä verta omilla puuvillaisilla nenäliinoillaan. Joskus he ymmärsivät käyttää improvisoituja välineitä, pieniä kirjekuoria, pinsettejä, kippoja ja käsineitä ottaakseen talteen todisteita ja varoakseen saastuttamasta näytteitä, rikospaikkaa tai itseään. Tällaisia tarvikkeita ei kuitenkaan ollut tapana pitää mukana. Siihen tuli muutos vasta Emily Kayen murhan jälkeen vuonna 1924. The Crumbles on Sussexissa sijaitseva kivinen ranta, joka toimi kahden toisiinsa liittymättömän murhan näyttämönä. Tapauksia kutsutaan Crumblesin murhiksi. Ensimmäinen tapahtui vuonna 1920, kun vain 17-vuotias Iris Munroe murjottiin yksinkertaisen ryöstön yhteydessä kuoliaksi.

Neljä vuotta myöhemmin Patrick Mahon murhasi ja paloitteli raskaana olevan rakastajattarensa Emily Kayen. Verityön jälkeen Mahon säilytti ruumiinosia suuressa arkussa heidän yhteisessä kodissaan, ja hänellä oli otsaa kutsua toinen nainen, Ethel Duncan, kyläilemään hänen luokseen pääsiäisviikonlopuksi – samalla kun Emilyn irtojäsenet maatuivat viereisessä huoneessa. Christie mainitsee tämän tapauksen vuonna 1939 ilmestyneessä teoksessaan *Neiti Pinkertonin salaisuus*, mutta hän on nimennyt sen Castorin tapaukseksi:

”Muistattehan Castorin jutun – kuinka sieltä löytyi pieniä kappaleita tuosta tyttöparasta vähän joka puolelta sitä huvilaa –”

Tuo kauhistuttava rikospaikka innoitti Spilsburya kehittämään ”murhapussin”, josta jalostettiin myöhemmin rikospaikkatutkijan pakki ja joka sisälsi nykyisin tuttuja teknisen tutkinnan apuvälineitä: kumihansikkaat, todistepusseja, pinsetit, näyteputkia ynnä muuta. Ja kuitenkin neljä vuotta ennen Emily Kayen murhaa ilmestyneessä *Stylessin tapauksessa* Hercule Poirot’lla tuntuu olevan aivan oma rikospaikkatutkijan laukku! Hän kerää näytteitä

testiputkiin ja kirjekuoriin ja ilmoittaa yhdessä vaiheessa laskevansa laukun kädestään siihen saakka, kunnes hän tarvitsee sitä, mistä voimme päätellä, että hänellä on siellä välineitä monenlaisiin tarkoituksiin.

Rikospaikka toki on äärimmäisen tärkeä, mutta rikosteknisessä tutkimuksessa on monia muitakin merkittäviä tekijöitä. Romaanissa *Kohti nollapistettä* asianajaja ja kriminologi Frederick Treves valittelee sitä, että etsivätarinat alkavat murhasta, kun hänen mielestään se on tarinan loppu.

”Tarina alkaa kauan ennen sitä – kaikki syyt ja tapahtumat johtavat tiettyyn pisteeseen – Kohti nollapistettä. Niin, kaikki johtavat kohti nollaa.”

Haluan tällä kirjalla kunnioittaa tuota lainausta teknisestä todistusaineistosta puhuttaessa. Murhan uhrin tarina alkaa rikospaikalta, ja kaikki todisteet osoittavat ruumiiseen – kohti nollaa. Kuin tutkija, joka ilmestyy paikalle sitten, kun vainaja on siirretty ruumishuoneelle, aloitan syiden ja tapahtumien analysoimisen kuvittelemalla itseni rikospaikalle, tutkimalla jalanjälkiä, paperinpalasia ja ammuttuja luoteja. Vasta sen jälkeen alan tutkia ruumista, siitä löytyviä vammoja, myrkyjä ja muita ruumiinavauksessa paljastuvia tekijöitä. Sitten pääsemme tutkinnan päätökseen, kirjan lopputarkaisuun, joka sitoo kaikki rikostekniset todisteet ja oikeustieteelliset päätelmät siistiin pakettiin pienimpiä yksityiskohtia myöten.

LUKU 1

SORMENJÄLJET

Ja kuitenkin minulla oli kiusallinen tunne, että tuo synkkä vanha eukko oli nähnyt jotakin käsistäni. Levitin kämmeneni eteeni ja katsoin niitä. Mitä kukaan voi nähdä kenenkään käsistä?

– *Ikiö*

Kymmenen mustaa, hiukan tahriintunutta soikeata jälkeä valkoisella pohjalla ovat poliisityön historiallinen tunnusmerkki. Rikollisen sormenpäiden mustejäljet. Sormenjäljestä ja sen ainutlaatuisista viivoista ja kaarista on tullut rikostutkinnan symboli. Lukuisat fiktio- ja dokumenttielokuvat sekä pelit ja podcastit ovat käyttäneet sormenjäljen kuvaa ilmentämään rikosta ja rikostekniikkaa. Kuva sormenjäljestä on niin omaleimainen ja tunnistettava, että se kertoo tarinan ilman selitystä. Sormenjälki kertoo ihmisen olleen rikospaikalla. Kuten Hercule Poirot sanoo Agatha Christien ensimmäisessä romaanissa *Stylesin tapaus*: ”Miten te sitten selitätte sen, että pullossa on teidän selvät sormenjälkenne?” Ihmisen sormenjälki ei voi jäädä rikospaikalla olevaan esineeseen, ellei tämä ollut itse paikalla – tai sitten hänen sormensa on tavalla tai toisella irrotettu ja ainoastaan se on käynyt rikospaikalla!

Sormenjäljillä on ikoninen asema, ja rikospaikalla niiden talteen ottaminen on verrattain helppoa. Ehkä siksi niistä on tullut yleisesti käytetty yksityiskohta salapoliisitarinoissa. Agatha Christie

käytti sormenjalkiä tarinoissaan aivan yhtä paljon kuin muutkin kirjoittajat, mutta huomattavasti muita nerokkaammin. Olivatpa ne paikalla vahingossa tai tarkoituksella, tarttuneina laseihin tai jonkinlaiseen paperiin, sormenjäljet ovat esillä koko Agathan tuotannossa. Hän ymmärsi täydellisesti niiden rikostutkinnallisen arvon. Scotland Yard perusti sormenjälkiin erikoistuneen osastonsa vuonna 1901. Agathalla oli viisitoista, korkeintaan kaksikymmentä vuotta tietoa, johon tutustua tästä uudesta tekniikasta, ennen kuin hän ryhtyi kirjoittamaan *Stylesin tapausta* vuonna 1916. Silti hän kirjoittaa hämmästyttävän yksityiskohtaisesti sormenjalkien tutkimisesta, teknologiasta, joka on täysin arkipäivää meidän ajassamme. Voimme olettaa, että ennen esikoisromaaninsa julkaisua Agatha luki tarkasti rikosuutisia sanomalehdistä ja mahdollisesti etsi omaehtoisesti uutta tietoa.

Todellisuudessa rikostarinat olivat yksi pääasiallisista tavoista, joilla yleisölle jaettiin tämänkaltaista asiantuntijatietaa. Agathalle, joka luki innokkaasti erityisesti Arthur Conan Doylen etsivätarinoita, Sherlock Holmesin tutkimukset tarjosivat runsaasti taustamateriaalia. Myös Mark Twainin teoksissa *Life on the Mississippi* sekä *The Tragedy of Pudd'nhead Wilson* mainittiin sormenjäljet. Rikoskirjallisuuden kultakauden kirjoittajat perustivat tieteellisen tutkimustietonsa pääosin sanomalehti uutisiin, myöhemmin kenties myös tutkimusmenetelmistä kertoviin tietokirjoihin, kuten vuonna 1935 julkaistuun *Modern Criminal Investigationiin*. Ne kuuluivat kuitenkin enimmäkseen asiantuntijoille eivätkä olleet vapaasti yleisön saatavilla.

Arthur Conan Doyle kuului vuonna 1903 perustettuun Crimes Club -nimiseen kerhoon, joka kuvaili itseään ”pieneksi ryhmäksi miehiä, joita yhdisti kiinnostus murhaan”. Kaikilla kerhon jäsenillä oli löyhästi katsottuna lakiin ja oikeuteen liittyvä tausta, ja heidän mielestään media oli ominut ja valjastanut aiheen omaan

sensaationhakuiseen käyttöönsä. Kerhoon kuului kirjailijoiden lisäksi lakimiehiä, kuolinsyyn tutkijoita ja kirurgeja, ja he kutsuivat yksityisiin tapaamisiinsa puhujaksi esimerkiksi Bernard Spilsburyn, maineikkaan patologin, jonka tapaukset olivat Christien mielestä erityisen innoittavia. Spilsbury kehitti teknisen tutkijan rikospaikalle otettavan tarvikekassin, jonka Agatha oli ennustanut ennen kuin siitä tuli totta. Erittäin eksklusiivinen Crimes Club tapasi monta kertaa vuodessa ”illallisen ja rikosten” merkeissä. Kerho on edelleen toiminnassa eri nimellä. Ilokseni voin kertoa, että se ei ole enää vain miesten kerho, sillä minut on kelpuutettu sen jäseneksi.

Toinen ryhmä, The Detection Club – jonka jäsenet vannovat valansa käsi Eric-pääkallon päällä – perustettiin vuonna 1930, ja se oli alusta alkaen avoin sekä miehille että naisille. Detection Clubiin saattoivat kuulua kuitenkin vain fiktiokirjailijat. Anthony Berkeley, yksi kerhon alkuunpanijoista, sai ideansa Conan Doylen Crimes Clubista. Sen ensimmäisenä puheenjohtajana toimi G. K. Chesterton, joka kirjoitti rikoksia harrastuksenaan tutkivasta Isä Brownista kertovia jännitysromaneja. Agathan Christien on usein sanottu olevan yksi Detection Clubin perustajajäsenistä, sillä on erittäin todennäköistä, että hän oli paikalla Berkeleyyn järjestämällä intiimeillä illallisilla, joita alettiin järjestää noin vuodesta 1928 alkaen. Kutsuvieraisiin kuului ainoastaan etsiväromaanien kirjoittajia, ja siitä lähti idea varsinaisesta kerhosta, johon kuului sääntöjä, tapaamisia ja äänestyksiä. Agatha osallistui illallisiin ja oli yhä enemmän mukana joukon tapaamisissa, sillä hänen avioliittonsa oli päättynyt onnettomasti kaksi vuotta aiemmin. Maailman suosituin etsiväromaanien kirjoittaja Agatha Christie toimi kerhon puheenjohtajana vuodesta 1957 aina hänen kuolemaansa vuonna 1976 saakka. Agatha oli erittäin ujo eikä nauttinut julkisten puheiden pitämisestä, joten hänellä oli tukeaan

apulaispuheenjohtaja sekä muutamia muita kerholaisia, jotka jakoivat hänelle kuuluvia tehtäviä. Kuinkahan monen merkittävän henkilön sormenjäljet löytyvätään Eric-pääkallosta! (Kerhon tämänhetkinen puheenjohtaja Martin Edwards on kirjoittanut kerhon perustamisesta kertovan kirjan *The Golden Age of Murder*, jota suosittelen lämpimästi.)

Tässä joukossa Christie keskusteli kollegoidensa kanssa hyvin samantyyppisistä aiheista – kuten erilaisista nerokkaista tavoista liittää sormenjäljet tarinoihin – kuin aiemmin Conan Doyle kumppaneineen Crimes Clubissa. Tiedämme tämän varmasti, sillä Berkeley kirjoitti jäsenkutsukirjeissään, että heidän tulisi illastaa yhdessä tietyin väliajoin, ”jotta he voivat keskustella ammattiin kuuluvista asioista”.¹ Vuonna 1936 seitsemän Detection Clubin jäsentä julkaisi laajan ja äärimmäisen huolellisesti taustoitettun esseekokoelman tosielämän murhatapauksista nimellä *The Anatomy of a Murder*. Martin Edwards, joka toimii myös kerhon arkistohoitajana, sanoo vuoden 2014 painoksen esipuheessa, että ”tosielämän murhatapauksista keskusteleminen oli yksi Detection Clubin tapaamisten osa-alueista”,² mistä voimme aavistella, että Christie ja hänen kirjoittajakollegansa saivat niistä innoitusta. Kuinka toivoisinkaan, että olisin saanut mahdollisuuden olla karpäsenä katossa kerhon kulta-aikojen tapaamisissa!

Lienee sanomattakin selvää, että Detection Clubilla oli äärimmäisen suuri vaikutus Agathan työhön. Se tarjosi hänelle jo hänen uransa varhaisessa vaiheessa mahdollisuuden keskustella toisten kirjailijoiden kanssa – sekä rikoksista että fiktiosta. He pallottelivat ideoita ja haastoivat toisiaan, jopa kirjoittivat yhteistyössä kirjoja ja radio-ohjelmia rahoittaakseen kerhon toimintaa ja maksaakseen ylelliset illalliset ja muut seremoniat. Yhteys kerhon jäseniin tarjosi elintärkeää hengenravintoa ujolle ja vetäytyvälle naiselle, joka sai olla kaltaistensa seurassa aivan oma itsensä.

Sormenjälkikuviot kehittyvät sikiölle noin kymmenennellä raskausviikolla, ja 17 viikkoon mennessä ne ovat jo täydelliset ja pysyvät muuttumattomina koko elämän. Poikkeuksen tekevät palovamman tai arpien aiheuttamat sormenpäiden syväkudosvauriot, jotka saattavat muuttaa sormenjälkeä pysyvästi. Sormenjälki siis muodostuu ennen syntymää, ja se on myös yksi viimeisimmistä henkilökohtaisista ominaisuuksista, jotka säilyvät ennen ruumiin täydellistä hajoamista. Ihmisen voi tunnistaa sormenjäljistä, vaikka tämä olisi ollut kuolleena jo vuosia.

Tämän kestävyysden ansiosta osittain hajonneelta ruumiilta voidaan ottaa sormenjäljet tekniikalla, jota kutsutaan puhekielessä ”hanskaukseksi”. Patologi tai rikospaikkatutkija kuorii ruumiin sormista kuolleen ihon pois ja asettaa omat, lateksihanskan peittämät sormenpänsä ruumiin sormia vasten. Lateksin ulkokuoreen jääneet sormenjäljet ”printataan”. Näppärälle lempinimelle on käyttöä, sillä tekniikan virallinen nimi on ”Indirect Cadaver Hand Skin-glove Method” eli ”Ruumiin käden epäsuora iho-hansikas -metodi”.

Agatha Christien järjestyksessä toinen romaani *Salainen vastustaja* on hiukan yllättäen enemmänkin jännitysromaani kuin murhamysteeri. Teoksessa kommunistijoukon johtaja neuvoo kätyriään käyttämään hansikkaita, joissa on tunnetun murtovarkaan sormenjäljet. Lukija olettaa, että rikollispomon tarkoituksena on jättää väärän henkilön sormenjäljet rikospaikalle. Kirjassa Agatha ei tarkenna, miten tällaiset hansikkaat on tehty, mutta on mahdollista, että hän ajatteli juuri tuota äsken mainittua tekniikkaa. Ennustus olisi jälleen hämmentävän täsmällinen, sillä kirja on kirjoitettu 1920-luvun alussa, vaikka hanskauksesta on puhuttu tosielämässä ensimmäisen kerran vasta vuonna 1936. Tuolloin

sormenjälkitutkintaan erikoistuneessa konferenssissa kerrottiin Buenos Airesin poliisivoimien käyttävän sitä. Esityksessä nimitettiin ruumiin sormista kerättyä kuolleen ihon paloja värikkäästi ”ihosormustimiksi”. ”Tutkija asettaa nämä ’ihosormustimet’ omiin, kumikäsineiden suojaamiin sormiinsa. Näin hän ikään kuin ottaa sormenjäljet itseltään”, esityksessä sanottiin.³

Koska pitkään kuolleen olleen kasvontunnistus on lähes mahdollonta, hanskaustekniikalla on tärkeä rooli ruumiin henkilöyden selvittämisessä, sillä siinä saadaan täsmälleen sama tulos huolimatta siitä, onko henkilö elävä vai kuollut. Tapa on erityisen käyttökelpoinen silloin, kun ruumis on ollut erittäin kuivissa olosuhteissa. Tällöin kuolleen sormenpäät kovettuvat ja kurtistuvat ja alkavat muistuttaa salamipötköjen päitä. Sormet kostutetaan vedestä ja huuhteluaineesta koostuvassa nesteessä. Tämä kikka on yleinen rikospaikkatutkijoiden keskuudessa, mutta virallisissa piireissä siitä harvemmin puhutaan. Kun vielä kerron, että käytämme myös luonnonmukaista pesujauhetta pehmytkudoksen irrottamiseen luitten ympäriltä, uskon, että päähäsi saattaa pompahtaa uusia ajatuksia seuraavan kerran, kun peset pyykkikoneellisen.